

İstanbul Hukuk Mecmuası

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Başvuru: 06.09.2020
Revizyon Talebi: 22.12.2020
Son Revizyon: 30.03.2021
Kabul: 30.03.2021

Yeni Bir Siyasi Parti Türü Olarak Elektronik Siyasi Partiler

Sezen Kama Işık* , Alper Işık**

Öz

19. yüzyılın getirdiği toplumsal ve ekonomik dönüşümle birlikte oy hakkının genişlemesi ve halkın yönetimde söz sahibi olma isteği neticesinde siyasi parti kavramı ortaya çıkmıştır. Söz konusu kavramın günümüze dek ulaşması, temsili demokrasinin başarılarından biri olarak değerlendirilebilir. Bugünün dünyasında ise teknolojinin ve özellikle internetin ulaştığı nokta temsili demokrasinin farklı bir yöne evrilmesine neden olmakta ve dijitalleşen bir demokrasi anlayışı yaratmaktadır. Teknolojinin yarattığı bu değişim ayrıca siyasi partileri özel olarak etkilemektedir. Bir yanı ile geçmişten günümüze varlığını sürdüren geleneksel siyasi partiler iç ve dış işleyişlerinde özellikle internetin sağladığı imkanlardan faydalanmaktadır. Bir yandan da yeni bir tür olarak doğrudan internet üzerinden kurulan elektronik siyasi partiler ortaya çıkmaktadır. İşte bu çalışmanın amacı, halkın yönetime katılmasında kilit rol oynayan siyasi partilerin teknoloji ve internet sayesinde geçirdiği dönüşümü ortaya koyarak yeni bir tür olan elektronik siyasi parti kavramını ayırt edici özellikleri, tanımı ve dünyadan örneklerini mevzuatları ile birlikte ele almaktır.

Anahtar Kelimeler

Siyasi Parti, Demokrasi, Dijitalleşme, Online Karar Alma, Elektronik Siyasi Parti

Digital Political Parties as a New Type of Political Party

Abstract

With the social and economic transformation of the 19th century, the concept of the political party emerged as a result of the expansion of the right to vote and the people's desire to government/governance. The concept of the political party can be considered as one of the achievements of representative democracy. Today, technology and especially the internet, are causing the evolution and creating a digitalized understanding of democracy.

This change created by technology not only affects the idea of democracy, but also affects political parties. On the one hand, traditional political parties use the internet in their internal and external operations. Digital political parties on the other hand, are established directly within the internet. The aim of this study is to reveal the transformation of political parties that have found their basis in the transformation from autocracy to constitutional monarchy and play a key role in public participation in administration through technology and the internet. In addition its purpose is to discuss the concept of the digital political party, which was born as a new genre, with different examples of their legislation from all over the world.

Keywords

Political Party, Democracy, Digitalisation, Online Decision Making, Digital Political Party

* **Sorumlu Yazar:** Sezen Kama Işık (Dr.), İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı, E-posta: sezen.kama@medeniyet.edu.tr ORCID: 0000-0001-9654-9118

** Alper Işık (Dr. Öğr. Üyesi), Sakarya Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye. E-posta: alper@sakarya.edu.tr ORCID: 0000-0002-3784-8297

Atf: Kama-Işık S, Işık A, "Yeni Bir Siyasi Parti Türü Olarak Elektronik Siyasi Partiler" (2021) 79(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 673. <https://doi.org/10.26650/mecmua.2021.79.2.0009>

Extended Summary

Political parties emerged as a result of universal suffrage and public participation in the government/governance. The concept of the political party has undergone many transformations since its emergence. Today, one of the most important transformations is being experienced thanks to digital technologies. The phenomenon of digitalization affects political parties in various ways.

The first distinction between political parties is benefiting from technological developments and parties engaged in direct electronic activity. Along with digitalization, traditional political parties have included digital technologies in their activities. Traditional political parties use technology in their internal and external operations. Internal functioning refers to intra-party decision making mechanisms. External functioning is the conduct of political communication.

Considering the use of technology in the decision making process of traditional political parties, it is difficult to talk about a fundamental digital transformation. Particularly in the pandemic, focusing on online meetings is a prominent feature in internal relations. However, this situation is limited to consultation activities. In external relations, mass communication is provided through social media platforms.

The most important digital transformation of political parties has been the emergence of digital political parties. Digital political parties carry out their organizations and internal functions using electronic means. They are emerging in many countries around the world. These parties use a variety of software programs to carry out their internal operations. Through these programs, party members are able to determine the policy of the parties and select candidates and party bodies.

The notion of digitalization, besides transforming traditional political parties, reveals a new type of political party. However, although it is claimed that class-based demands have become less important with digitalization and the network society is not in line with the hierarchical structures of political parties, it is necessary to consider digital political parties as a new phenomenon.

At this point, although digital political parties differ from each other in various ways, certain examples are explained hereinbelow. In this context, the Pirate Party, which is organized in many countries around the world, is discussed first. The party carries out decision making processes with software called LiquidFeedback. The Pirate Party also makes new claims in accordance with the emergence of digitalization. It is also achieving successful results in elections in different countries.

Another example is the Argentina-based Democracia en Red. This formation developed software called DemocracyOS that does not belong to any party, and

later established a party called El Partido de la Red. The issues determined through DemocracyOS are opened up to discussion by members. If the party shall win parliament seats, it has promised to vote in parliament as agreed upon the application.

Italia 5 Stelle, as an example emerging in Italy, operates decision making mechanisms with the software named Rousseau. In particular, the Party's candidacy process is carried out digitally. The party now runs the national government in Italy.

Podemos is an example of digital political parties in Spain. The party has grown using digital infrastructure. Candidates supported by Podemos in the 2015 local elections won the elections in the municipalities of Madrid and Barcelona. The party conducts intra-party discussions through a software platform called Participa. Decisions such as party policies and party's executives are made on this platform.

In Turkey, there is only one digital political party called E-Party. It was established as a political party in 2014 and unlike other political parties, it included Electronic Assemblies among its central bodies. In addition, the Provincial and District E-Commissions have also been involved in the party's provincial organization. However, Electronic Assemblies were not sufficient for the organization of the party in accordance with the Law on Political Parties numbered 2820. Therefore, the official identity of this political party as the E-Party was terminated in 2016. This situation shows that the legislation on political parties in Turkey is not ready for digital political parties yet.

In the conclusion, it is mentioned that technological developments can create a change from representative democracy to direct democracy. This situation pushes traditional political parties based on representation into a transformation towards technological developments which are direct instruments of democracy. However, legal change is not that fast. Although the legal framework is wide and flexible in terms of global examples, there is no political party law in which digital parties have yet been officially recognized. Nevertheless, it is said that the flexibility of laws in force allows the existence of digital parties. It is likely that these developments will spread to Turkey. However, unlike other examples in the world, Turkish law has a very detailed and strict law on political parties. Therefore, the change in this understanding of the law stands out as the main point in following digitalization trend in the world.

Yeni Bir Siyasi Parti Türü Olarak Elektronik Siyasi Partiler

Giriş

Siyasi partiler, 19. yüzyılla beraber oy hakkının genelleşmesi ve halkın yönetimde söz sahibi olmaya başlamasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkışından günümüze siyasi partiler birçok dönüşüm geçirmiştir. Günümüzde ise bu dönüşümün en önemlilerinden biri yaşanmaktadır. Söz konusu dönüşüm, dijital teknolojilerin yarattığı dönüşümdür. Bu bağlamda çalışmada genel bir ifade ile dijitalleşme olgusunun siyasi partilere etki ve sonuçları incelenecektir.

Siyasi partilerin dijitalleşme neticesinde geçirdiği dönüşüm ele alınırken yapılması gereken ilk ayırım, teknolojik gelişmelerden yararlanan siyasi partiler ile doğrudan elektronik ortamda faaliyet yürüten partiler ayırımıdır. Çünkü dijitalleşmeyle birlikte geleneksel siyasi partiler de dijital teknolojileri çalışmalarına dahil etmişlerdir. Anılan siyasi partiler teknolojiyi iç işleyişlerinde ve dış işleyişlerinde kullanmaktadır. İç işleyiş, parti içi karar alma mekanizmalarına işaret etmektedir. Dış işleyiş ise siyasal iletişimin yürütülmesi amacına yönelmektedir.

Çalışma neticesinde görülecektir ki geleneksel siyasi partilerin karar alma mekanizmalarındaki teknoloji kullanımına bakıldığında temel bir dönüşümden bahsetmek zordur. Özellikle pandemi döneminde online toplantılara ağırlık verilmesi, iç işleyişte öne çıkan bir özellik olsa da bu durum yalnızca istişare faaliyetleriyle sınırlı kalmaktadır. Ancak siyasi partilerin dış işleyişlerinde sosyal medya platformları üzerinden kitle iletişimini sağlamaları dönüşümün önemli bir ayağını oluşturmaktadır.

Dijitalleşmenin siyasi partiler üzerinde gerçekleştirdiği en önemli dönüşüm olarak çalışmada, elektronik siyasi partilerin doğuşu değerlendirilecektir. Elektronik siyasi partiler, örgütlenmelerini ve iç işleyişlerini bütünüyle elektronik yolları kullanarak gerçekleştirmektedir. Söz konusu elektronik siyasi partiler dünya üzerinde giderek birçok ülkede ortaya çıkmaktadır. Bu partiler iç işleyişlerini çeşitli yazılımlar ile aracılığıyla yürütmektedir. Bu programlar aracılığıyla parti üyeleri, parti politikası ile adaylarını belirleyebilmekte ve parti organlarına seçim yapabilmektedir.

Dolayısıyla görülecektir ki dijitalleşme olgusu geleneksel siyasi partileri dönüştürmenin yanı sıra yeni bir siyasi parti türüne de kapı aralamaktadır. Dijitalleşmeyle sınıf temelli taleplerin önemini yitirdiği ve ağ toplumu olgusunun hiyerarşik yapılar olan siyasi partilere uygun düşmediği iddia edilse de çalışmada elektronik siyasi partiler yeni bir fenomen olarak ele alınacaktır. Bu noktada dünyanın farklı yerlerinde görülmekte olan elektronik siyasi partiler, benzerlikleri, farklılıkları ve mevzuatları incelenecektir (*Pirate Party, Democracia en Red, Italia 5 Stelle, Podemos*). Ayrıca Türkiye özelinde 2014 yılında siyasi parti olarak kurulan fakat 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'na göre gerekli teşkilatlanmayı elektronik ortam

dışında sağlayamadığı gerekçesiyle 2016 yılında siyasi parti kimliğine son verilen E-Parti de ulusal siyasi partiler mevzuatının henüz elektronik siyasi partilere hazır olmadığını göstermesi bakımından önemli bir örnek olarak ortaya konulacaktır.

Sonuç olarak çalışmada teknolojik gelişmelerin temsili demokrasiden doğrudan demokrasiye bir değişim yaratabileceğinden bahsedilecektir. Bu durum temsil temeline dayanan siyasi partileri de bir dönüşüme itecektir. Dünyadaki örnekler bakımından her ne kadar elektronik siyasi partileri açıkça tanıyan bir yasal düzenleme olmasa da özellikle mevzuatların esnek yapısı bu oluşumları tanımaya elverişli bir durum yaratmaktadır. Dünyadaki bu gelişmeler şüphesiz Türkiye’de de sirayet edecektir. Ancak Türk hukukunda siyasi parti mevzuatının katı ve detaycı tutumu şu an için böyle bir oluşuma cevaz vermiyor görünmektedir. Dolayısıyla iç hukuk bakımından anılan mevzuatın genel bir çerçeveyi düzenler biçimde esnek bir yapıya kavuşması ihtimali, teknolojik gelişmeleri yakalamak bakımından önem arz etmektedir.

I. Siyasi Parti Kavramı ve Doğuşu

En yalın şekliyle halkın kendi kendini yönetmesi ve kendisine ilişkin kararlarda söz sahibi olabilmesi anlamına gelen demokrasinin¹ temel taşlarından biri siyasi partilerdir. Hatta Vedel’e göre, “*Demokrasi siyasi partiler olmaksızın yaşayamaz, fakat siyasi partiler yüzünden ölebilir de*”². Bu her ne kadar çok kesin bir ifade olsa da³, modern demokrasiler için yerinde bir tespit olarak karşımıza çıkmaktadır.

Demokratik rejim bakımından oldukça önem arz eden siyasi partilerin tarih sahnesinde günümüz biçimi ile görülmeleri ise 19. yüzyıla tekabül etmektedir. 1850 öncesi Amerika Birleşik Devletleri hariç dünyanın hiçbir yerinde siyasi parti bulunmamaktaydı. Sadece bir yüzyıl içerisinde, iktidarın tek kişinin elinde toplandığı mutlak monarşilerin yerini meşruti rejimlere bırakması ile siyasi partiler varlık göstermeye başlamıştır⁴.

İnsanlık var olduğundan beri ortak fikirler etrafında gruplaşmalar ve fikir ayrılıkları mevcut olmuştur. Hizipler, çıkar ve baskı grupları Yunan ve Roma dönemlerinde de görülmüştür⁵. Ancak siyasal temsilin ve temsili demokrasinin ana öğelerinden siyasi partiler daha yakın tarihli oluşumlardır. Siyasi partiler, ortak çıkarların ve toplumun belirli bir anlayışı adına, tek başına veya koalisyonda hükümetin işlevlerini üstlenmeyi talep eden az çok örgütlü, gönüllü gruplardır⁶. Bu bağlamda temelde belli

¹ Yılmaz Aliefendioğlu, ‘Siyasi Partiler ve Sivil Toplum Örgütleri’ (1999) 16 Anayasa Yargısı Dergisi 95, 96.

² Georges Vedel, *Manuel Elementaire de Droit Constitutionnel* (1949) 156; Aktaran: Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku* (Beta Yayınevi 2019) 381.

³ Siyasi partiler olmaksızın işleyen doğrudan demokrasi örneği Atina’ya dair bkz George Tridimas, ‘Democracy without Political Parties: The Case of Ancient Athens’ (2019) 15/6 Journal of Institutional Economics 983- 998.

⁴ Maurice Duverger, *Siyasi Partiler* (Çev Ergun Özbudun, Bilgi Yayınevi 1993) 15.

⁵ Ergun Özbudun, *Siyasi Partiler* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No 409 1977) 19.

⁶ Raymond Aron, *Démocratie et totalitarisme* (Gallimard 1965) 117.

bir görüşe sahip insanların siyasi iktidarı ele geçirmek amacı ile⁷ bir araya gelerek oluşturdukları bu örgütler⁸, toplumdaki farklı istekleri toplayıp alternatifler halinde sunarak çoğulcu bir toplum yaratılmasına yardımcı olmaktadır⁹. Bu sebeple siyasi partiler, demokrasinin gelişim sürecinde oy hakkının ve parlamentonun yetkilerinin genişletilmesi neticesinde varlık göstermişlerdir¹⁰. Ayrıca belirtmek gerekir ki siyasi partilerin olmadığı bir toplumda sadece net olmayan eğilimler, kemikleşmemiş, aralarında bağlantı olmayan belirsiz ve bulanık kişisel fikir ve kanaat yığınları vardır¹¹. Bütün bu etmenler siyasi partileri, bir görüşe göre çağdaş siyasal sistemlerde devletten sonra gelen en önemli öge haline getirmiştir¹². Ancak burada önemle belirtilmelidir ki, siyasi iktidar arayan ve demokratik seçimler harici ihtilal veya devrim gibi yollarla da oluşan tüm organize gruplar siyasi parti terimini kullanagelmiştir¹³.

Siyasi partilerin ortaya çıkış süreçlerine geldiğimizde, 19. yüzyılı yakından incelemek gerekmektedir. İlgili dönemde hem toplum yapısı hem ekonomik yapı kökten dönüşüm geçirmiş, özellikle ekonomik yapının bu köklü değişimi, siyasi iktidar kavgasının da farklı bir yöne evrilmesine sebep olmuştur. Açık bir söyleyişle, bu durum ekonomik yapının dönüşümü ile farklılaşan ve birbirleriyle mücadele eden toplum katmanları ile doğrudan ilgilidir. 1789 Fransız Devrimi, 1830 Endüstri Devrimi, 1848 İşçi Hareketleri gibi olaylar, düşünsel, sosyolojik ve ekonomik alanlarda yeni kavramların doğmasını sağlarken siyasi partilerin kuruluşu da bu büyük dönüşümden etkilenmiştir. Fransız Devrimi sosyalizm ve liberalizm gibi siyasal düşüncelerin oluşmasını sağlarken, Endüstri Devrimi sınıfsal yapıyı dönüştürerek çok katmanlı bir toplum yapısı oluşturmuştur. Bunun neticesinde ise örgütlenme gereği ortaya çıkmıştır. Bu minvalde siyasi partilerin doğuşu da siyasi yapının nispeten karmaşık hale geldiği sanayi toplumuna geçiş evresinde yöneten sınıflı belirleme gücünü elde etme gayesinin bir sonucudur¹⁴. Amerika Birleşik Devletleri, 1815 sonrası siyasette ülkeye özgü ve modern oluşumların meydana geldiği coğrafya olması sebebiyle siyasi partilerin doğuşunda öncelikle ele alınmalıdır. Modern Amerikan siyasi kültürü, 1820'lerden itibaren kitle siyasi parti örgütlerinin kurulmasıyla şekillenmiştir¹⁵. Ülkenin siyasi ve sosyolojik yapısı da oy hakkının genişlemesini sağlayarak siyasi partilere öncelikli ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur¹⁶. Öncelikle belirtilmelidir

⁷ Siyasi iktidarı ele geçirme amacının siyasi parti kavramının temel unsurları arasında bulunması, özellikle tabula partileri gibi siyasi parti türleri düşünüldüğünde tartışmalıdır. Şeref İba, *Siyasi Partiler ve Seçim Hukuku* (Seçkin 2019) 26.

⁸ Erdoğan Teziç, *100 Soruda Siyasi Partiler* (Gerçek Yayınevi 1976) 6.

⁹ Münci Kapani, *Politika Bilimine Giriş* (Bilgi Yayınevi 2001) 183- 184.

¹⁰ Duverger (n 4) 16.

¹¹ Münci Kapani, *Kamu Hürriyetleri* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1970) 244.

¹² Cem Eroğul, *Devlet Nedir?* (Yordam Kitap 2014) 157.

¹³ Duverger, 'Political Party' (Encyclopedia Britannica, 1 March 2019) < <https://www.britannica.com/topic/political-party/Mass-based-parties> > Date of Access: 19.05.2020.

¹⁴ Gökhan Gökürk, 'Siyasal Partilerin Doğuşu: Tarihsel ve Toplumsal Kökenleri' (2016-2) 54 Sosyoloji Konferansları 246, 248.

¹⁵ Ronald P. Formisano, *The Birth of Mass Political Parties: Michigan, 1827- 1861* (Princeton University Press 1971) 3-4.

¹⁶ Gökürk (n 14) 253.

ki, ülkenin kuruluşunda ekonomik olarak farklılık gösteren iki kesim mevcuttur. Bunlardan biri, Bağımsızlık Savaşı neticesinde zenginleşen ticaret burjuvazisi ve kapitalist sınıf iken diğeri, köylü, çiftçi gibi orta ve alt sınıftır. Bu iki sınıfın çıkar çatışması ve yönetimde söz sahibi olma mücadeleleri Amerikan siyasi sisteminde iki temel siyasi partiyi doğurmuştur. Bu ikili ayırmda, daha sıkı bir birlik ve güçlü bir merkezi yönetimi savunan, Alexander Hamilton liderliğindeki federalistler (Muhafazakârlar) Federal Parti adını almıştır. İkinci grup ise serbest bir demokrasi anlayışı güden ve Thomas Jefferson önderliğindeki anti- federalist olan Cumhuriyetçi Parti olarak anılmıştır (Cumhuriyetçiler/ Demokratlar)¹⁷.

İngiltere bağlamında siyasi partilere bakıldığında ise, İngiliz Parlamentosu'nda var olan temel iki ayırım incelenmelidir. İç savaşın ardından kral olan I. Charles'ın idamı neticesinde yerine kimin geçeceği sorusu bu iki grubun meydana gelişini açıklamaktadır¹⁸. İlk grupta kralın kardeşi James'in tahta geçmesini savunan Anglikanların oluşturduğu Tory'ler bulunurken ikinci grup tahttan muhafazakâr kardeşi uzak tutmak isteyen Whig'lerdir. Bu bakımdan devamında 18. yüzyıl İngilteresi'nde krala ve kiliseye bağlı olan muhafazakâr toprak sahibi Tory'ler ile parlamentonun yetkilerinin artırılmasını ve ticari serbestliği savunan tüccar ve imalatçıları barındıran özgürlük yanlısı Whig'ler temel siyasi parti ayrımının başlangıç noktası olarak sayılabilir¹⁹. Oy hakkının genişlemesi neticesinde de seçmen alanı büyüyen Tory ve Whig'ler artık parlamento dışında örgütlenmek ve seçmenleri belli bir yönde birleştirmek için seçim komitelerine ihtiyaç duymuştur²⁰. Bu bağlamda Duverger de siyasi partilerin ortaya çıkmasında en önemli etken olarak söz konusu seçim komiteleri ve parlamento gruplarını görmüştür²¹. Bu seçim komitelerinin de etkisiyle bir yüzyıl sonra Tory'ler Muhafazakar Parti, Whig'ler ise Liberal Parti olarak anılmaya başlamıştır. Modern anlamı ile ilk parti ise 1870 yılında Joseph Chamberlain'in kurduğu Liberal Federasyon olmuştur²². Duverger buna ek olarak parlamentoda temsil edilme olanağına sahip olmayan sosyal güçler ve sınıfların da siyasi partilerin doğuşunda önemli bir etken olduğunu belirtmektedir. Özellikle işçi sendikalarının Avrupa'da birçok sosyalist partinin doğuşunda önemli rol oynadığını belirtmek gerekir. Örneğin İngiliz İşçi Partisi, 1899 yılında Sendikalar Kongresinde alınan bir karar sonucunda kurulmuştur²³.

19. yüzyılın siyasi partilerin doğuşundaki yeri önce Amerika Birleşik Devletleri ve devamında İngiltere'de yukarıdaki gibi bir görünüm arz etmektedir. Öte yandan

¹⁷ Niyazi Berkes, *Siyasi Partiler* (Yurt ve Dünya Yayınları 7, Sosyal Problemler Serisi 3, 1946) 76.

¹⁸ Sezen Kama, 'Parlamber Hükümet Sistemi Modeli Olarak 'Westminster Modeli': Britanya Örneği Üzerine Bir Deneme' (2016) 22/2 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 161, 168.

¹⁹ Göktürk (n 14) 255.

²⁰ Teziç (n 8) 14.

²¹ Duverger (n 4) 16.

²² Berkes (n 17) 26.

²³ Rüçhan Işık, 'İngiliz İşçi Sendikalarının Siyasi Faaliyetleri' (1966) 17 Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi 105, 106.

aynı yüzyılda Osmanlı Devleti'nde bir siyasi partiye rastlanmasa da 1859 yılında Türklerin kurduğu ilk siyasi dernek olarak Fedailer Cemiyeti karşımıza çıkmaktadır. Anılan oluşum, Islahat ve Tanzimat Fermanları ile Hristiyan tebaaya verilmiş haklara karşı kurulmuş ve mutlak monarşiyi sınırlandırma amacı gütmüştür²⁴. Türk Anayasal Tarihi'nin ilk Anayasası olan 1876 tarihli Kanun-i Esasi, ancak 1909 değişiklikleri sonrasında cemiyet kurma hürriyetini tanımıştır. Bu nedenle Fedailer Cemiyeti'nin ardından 1865 yılında meşrutiyeti hedefleyen Yeni Osmanlılar Cemiyeti (İttifakı Hamiyet- Jön Türkler) de gizlice kurulmuştur²⁵. Ancak II. Meşrutiyet sonrasında gizli olmayan cemiyetler ve siyasi partilerin kurulması gerçekleşebilmiştir. Anılan dönemde ön plana çıkan iki siyasi parti ise "İttihat ve Terakki Fırkası" ile "Hürriyet ve İtilaf Fırkası" olmuştur²⁶. Bunun devamında Osmanlı- Türk anayasal gelişmelerinde Sened-i İttifak ile başlayan ve sistemi meşruti hale getirmek amacını güden süreç, siyasi ve toplumsal yapıyı kökten etkilemiş ve siyasi partilere olan ihtiyaç giderek artmıştır. Demokratik bir düzen içerisinde modern anlamda siyasi partilerin kurulması ise Millî Mücadele döneminin tek partili rejimi sonrası ancak 1946 Seçimleri neticesinde çok partili hayata geçiş ile mümkün olmuştur.

II. Siyasi Partilerin Dijitalleşmesi

Yukarıda tarihsel gelişimini ele aldığımız siyasi parti kavramı, teknolojinin gösterdiği hızlı gelişme ile günümüzde belirli açılardan dönüşüme uğramaktadır. Bu dönüşümün önemli bir ayağı da internet ile birlikte sağlıklı bir müzakere ve oylama için insanların bir araya gelmesinin bir zorunluluk olmaktan çıkması ve insanların interaktif tartışmalar yapmasının mümkün kılınmasıdır²⁷. Bu bağlamda internet Atina sitesindeki agoraya benzer şekilde bir kamusal alan sunabilir²⁸. Özellikle sosyal medyanın siyasi partiler üzerindeki etkisi bu noktada önem kazanmaktadır. Çünkü bu şekilde temsili demokrasi araçlarının yerini doğrudan demokrasi araçlarının alması gündeme gelebilir. Ancak bu durumun istismar edilmesi ve parti liderlerini sadece medyaya tepki veren, parti üyelerine ve yöneticilerine hesap vermeyen bir hale dönüştürmesi ihtimali de dile getirilmektedir²⁹.

Siyasi partilerin dijital dönüşümünü siyasi partilerin iç işleyişleri ve dış işleyişleri açısından ayrı ayrı ele almak gerekmektedir. İç işleyiş, siyasi partilerin parti içi karar alma mekanizmalarını tanımlarken; dış işleyiş siyasi partilerin seçmenleriyle ilişkilerini ele almaktadır.

²⁴ Tank Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler 1859- 1952* (Doğan Kardeş Yayınları 1952) 81- 90.

²⁵ Ibid 91.

²⁶ Teziç (n 8) 182.

²⁷ Oktay Uygun, *Demokrasi: Tarihsel, Siyasal ve Felsefi Boyutlar* (On İki Levha Yayınları 2014) 210.

²⁸ Marie-Charlotte Roques-Bonnet, *Le droit peut-il ignorer la révolution numérique?* (Michalon Éditions 2010) 135.

²⁹ Sezgi Durgun, 'Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri', in Yüksel Taşkın (ed), *Siyaset: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler* (İletişim Yayınları 2016) 346.

A. İç İşleyiş Bakımından Siyasi Partiler

Karar alma, klasik siyasi partilerin iç işleyişinin temelini oluşturur. Bir siyasi partinin politikası, seçmene ulaşma yöntemleri, kullanılacak sloganlar, yürüteceği eylemler, karar alma mekanizmaları aracılığıyla belirlenir. Klasik anlamda parti politikaları merkezden verilen kararlarla taşra teşkilatlarına iletilir. Ancak özellikle yerel seçim dönemlerinde taşra teşkilatları özerk politikalar da belirleyebilmektedir. Bu durumda genel olarak yüz yüze yapılan toplantılar ya da kurultaylar, karar alma sürecinin temelini oluşturmaktadır.

Teknolojik imkanlar siyasi partilerin iç işleyişinde kullanılan geleneksel karar alma mekanizmalarına ise yeni alternatifler üretmiştir. Özellikle içinden geçtiğimiz pandemi süreci bu konuda sahip olunan imkanların uygulamadaki ağırlığını artırmıştır. Örneğin birçok siyasi parti online toplantılar ile partilerin iç işleyişlerini sağlamıştır. Bu bağlamda Merkez Yürütme Kurulu, Belediye Başkanları toplantıları, İl Yönetim Kurulu gibi toplantılar online bir şekilde yürütülmüştür³⁰. Her ne kadar pandemi sürecinden sonra online toplantıların devam edip etmeyeceği kesin olarak bilinmesi de geleneksel siyasi partilerin karar mekanizmaları için yeni bir alternatifin ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak geleneksel siyasi partiler teknolojik imkanları daha ziyade dış işleyişlerinde kullanmaktadır.

B. Dış İşleyiş Bakımından Siyasi Partiler

Teknolojik gelişmelerin geleneksel siyasi partilere esas etkisi ise dış işleyişte olmaktadır. Dış işleyiş siyasi partiler ile seçmenleri arasındaki iletişimi ifade etmektedir. Özellikle kullanım oranı artış gösteren sosyal medya platformları siyasi partilerin ve mensuplarının da faydalandığı araçlar haline gelmiştir. Siyasi partilerin sosyal medya platformlarında resmi hesapları olduğu gibi; üyelerinin, milletvekillerinin, belediye başkanlarının da bireysel hesapları aktif şekilde kullandığı görülmektedir. Seçim dönemlerinde sosyal medya başlı başına bir kampanya platformuna dönüşmektedir. Çeşitli reklam faaliyetleri ya da viral kampanyalar sonucunda bazı propaganda mesajları daha çok kişiye ulaşmaktadır. Ayrıca kullanıcı aktiviteleriyle bu durumun tersine dönme tehlikesi de vardır³¹. Bazı seçim dönemlerinde politikacılara karşı sosyal medya araçları üzerinden kara propaganda yapılması bu duruma örnektir. Dolayısıyla sosyal medya platformları yurttaşların etki alanını genişletirken, yurttaşların kendini ifade etme ve sesini

³⁰ Bu konuyla ilgili olarak medyaya yansıyan haberler için bkz
<<https://www.evrensel.net/haber/404554/akp-myk-video-konferans-ile-toplandi>>
<<https://www.mersinhaber.com/haber-chpli-11-buyuksehir-belediye-baskanindan-online-toplantı-sonrası-ortak-imzalı-talep-ve-değerlendirme-yazısı/393976>>
<<https://www.sakaryayenihaber.com/perde-arkası/akpde-online-toplantı-h110797.html>> Erişim Tarihi: 03.09.2020

³¹ Pieter Verdegem, Evelien D'heer, 'Social Media Logic and Its Impact on Political Communication During Election Times', in Julia Schwanholz, Todd Graham, Peter-Tobias Stoll (eds) *Managing Democracy in Digital Age: Internet Regulation, Social Media Use and Online Civic Engagement* (Springer International Publishing 2018) 121.

duyurma yeteneklerinin hepsini büyük oranda siyasi kampanyalara teslim etme tehlikesini de içinde barındırmaktadır³².

Bazı siyasi oluşumlar ise ilk olarak sosyal medya üzerinden örgütlenmelerinin ardından klasik örgütlenme yöntemlerini uygulayarak başarı etmişlerdir. Bir görüşe göre sosyal medya üzerinden örgütlenen bu tür hareketler yine de klasik örgütlenme araçlarına muhtaçtır. Çünkü teknolojik imkanların sağladığı hızlı büyüme ve bu hıza yetişemeyen kurumsal yapı, büyük ama kırılabilir bir güç ortaya çıkarmaktadır. Bu kırılabilirlik, yirmi birinci yüzyılın anti-otoriter ağ hareketlerinin en önemli belirleyici özellikleri arasındadır³³.

Geleneksel partilerin dijital imkanları kullanmasını kolaylaştırmak amacıyla siyasi partilere bu hizmetleri sunan şirketler ortaya çıkmıştır. Bu firmalar adaylara ya da siyasi partilere gerekli yazılım altyapısını sağlamak amacıyla. Bu firmalara ilk örnek olarak ABD’de kurulan *NationBuilder* firması verilebilir. Bu firma, hiçbir partiye bağlı olmadan kurulmuştur ve müşterilerine online iletişimde yardımcı olmaktadır. Özellikle ABD seçimlerinde ortaya çıkan *Cambridge Analytica* skandalından sonra, bu tür firmalara şüpheyle bakılmaya başlanmıştır.

Yukarıda bahsedilen *NationBuilder* firması yakın zamanda *France Insoumise* hareketiyle çalışmıştır. *France Insoumise* 10 Şubat 2016’da sosyalist politikacı Jean-Luc Mélenchon tarafından kurulan ve *Parti de Gauche (Sol Parti)* tarafından da desteklenen bir sol harekettir. *France Insoumise*, dijital demokrasiyi benimsemesi ve geleneksel bürokratik yapıları ortadan kaldırması konusunda geleneksel sol partilerden farklı bir yol izlemiştir. Parti, *NationBuilder* yazılımını destekçilerini artırmak için kullanmıştır. Ayrıca parti politikaları ve stratejileriyle ilgili kararlar almak için kendi online platformunu geliştirmiştir. Ayrıca sosyal medyaya, *YouTube* videolarına ve hatta video oyunlarına da propaganda aracı olarak başvurmuştur³⁴.

Avrupa’da bulunan geleneksel ve köklü partiler de dijital teknolojileri parti içinde kullanma konusunda çabalar içine girmiştir. Bunlar İngiltere’de İşçi Partisi, Almanya’da *SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)* ve İspanya’da *PSOE (Partido Socialista Obrero Español)* olarak sayılabilir. Dolayısıyla internet temelinde kurulan partilerin yanı sıra, geleneksel partilerin mevcut yapılarında da bir dönüşümden bahsetmek mümkündür³⁵. Fransa’da ana akım partilerden olan *UMP (Union pour un Mouvement Populaire)*³⁶ *Createurs du Possible*; *PS (Parti Socialiste)* ise *Coopol* isimli kendi sosyal ağlarını kurmuştur³⁷. Ayrıca, İngiltere’de

³² Jessica Baldwin-Philippi, *Using Technology, Building Democracy* (Oxford University Press 2015) 165.

³³ Zeynep Tufekci, *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protests* (Yale University Press 2017) 82.

³⁴ Paolo Gerbaudo, *The Digital Party: Political Organisation and Online Democracy* (Pluto Press 2019) 12.

³⁵ Ibid 14.

³⁶ UMP 2015 yılından itibaren *Les Républicains* adını taşımaktadır.

³⁷ Dominique Cardon, *La démocratie Internet: Promesses et limites* (Éditions de Seuil 2010) 94.

İşçi Partisi için geliştirilen *Momentum* isimli bir yazılımla parti üyeleri online bir şekilde görüşlerini paylaşabilmektedir. Dolayısıyla, internet ile birlikte ortaya çıkan dijital demokrasi³⁸ imkanları mevcut siyasi partilerin dijital alana doğru genişlemesine imkân hazırlamaktadır. Bu durum katılım imkanlarını artıracak gibi, demokrasinin daha sağlıklı ve doğrudan bir şekilde işlemesine de katkı sağlayacaktır. Dijitalleşmenin mevcut siyasi partiler üzerindeki etkilerine ek olarak bir de dijital dünyada doğan partiler karşımıza çıkmaktadır.

III. Siyasi Partilerin Dijitalleşmesinin Yeni Boyutu: Elektronik Siyasi Partiler

Elektronik siyasi partiler, doğrudan dijital dünyada örgütlenecek varlık kazanmaktadırlar. Bu yüzden ortaya çıkış biçimleriyle, dijital imkanları kullanan geleneksel siyasi partilerden ayrılmaktadırlar. Bu başlık altında ilk olarak elektronik siyasi parti kavramı açıklanacak, daha sonrasında ise dünyada öne çıkan elektronik siyasi parti deneyimlerine yer verilecektir.

A. Elektronik Siyasi Parti Kavramı

Elektronik siyasi partiler, teknolojinin iletişimi kolaylaştırmasıyla birlikte gündeme gelen oluşumlardır. Ayrıca bir görüşe göre, elektronik siyasi partilerin oluşumuna sebep olan hareketlerin temelinde, 2008 sonrası yaşanan ekonomik krizle mücadele için hükümetlerin uyguladığı politikaların neticesinde oluşan toplumsal huzursuzluk da yer almaktadır.³⁹

Kavramın tanımı konusunda tam bir birlik olmasa da Paolo Gerbaudo tarafından ortaya atılan belirli özellikler, elektronik siyasi partilerin özellikleri konusunda fikir vermektedir. Buna göre elektronik siyasi partiler⁴⁰;

- Sıradan insanlara hitap eden hızlı, direkt, özgün ve şeffaf dijital teknolojilerle desteklenen yeni politikalar sunmak,
- Ağırlıklı olarak online karar alma araçlarına yatırım yaparak yeni bir taban demokrasisi kurmak,
- Siyasi kariyerizm ve bürokrasinin yerine daha fazla şeffaflığı güvence altına almak,

³⁸ Dijital demokrasi konusunda detaylı bilgi için bkz Alper Işık, *Dijital Demokrasi* (Oniki Levha 2020).

³⁹ Juan Rodríguez-Teruel, Oscar Barberà, 'War machine or party disintermediation? Podemos and the Organisational Consequences of Digital Tools for New Movement Parties' (Disintermediation: A Pattern of Party Change in New Parties? ECPR General Conference, 22-26 August 2018), <<https://ecpr.eu/Events/PaperDetails.aspx?PaperID=42732&EventID=115>> Date of Access: 21.06.2020.

⁴⁰ Katharine Dommett, Jasmin Fitzpatrick, Lorenzo Mosca, Paolo Gerbaudo, 'Are digital parties the future of party organization? A symposium on The Digital Party: Political Organisation and Online Democracy by Paolo Gerbaudo' (2020) Italian Political Science Review 1-2.

- Veri toplayan, sosyal medya araçlarını, hizmetlerini ve uygulamalarını kullanan platform partileri gibi hareket etmek,
- Dijital iletişim imkanlarını dışarıya ulaşmanın bir aracı olarak kullanmaktan ziyade parti içi karar alma yapılarında kullanmak,
- Düzenli finansman, ofisler gibi altyapıya sahip olmayan sıra dışı organizasyonlar olmak,
- Aracılara ve bürokratlara uzak duran, bu sayede geleneksel partilerde var olan çok sayıdaki süreç ve yapılara sahip olmayan aracısız organizasyonlar olmak,
- Karizmatik bir liderle birlikte hareket eden yüksek reaktiviteye sahip bir tabana sahip olmak,
- Üyelik aidatlarından ziyade bağışlar tarafından finanse edilmek,
- Esnek ve siberetik start-up partiler olmak temel özelliklerdir. Ayrıca hızlı büyüme ve yüksek ölçeklenebilirlik karakteristik özellikleridir,
- Dağıtılmış bir merkezîyetçiliğe eşlik eden karizmatik bir parti liderinin elinde güç yoğunlaşması: Üyelere tüm gücün verildiği ve liderin sadece bir figür olduğu katılımcı demokrasiye dair idealist söylemler olsa da uygulamada bununla çelişen plebisiter bir gerçeklik hali de bir diğer özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elektronik siyasi partilerin önemli özelliklerinden biri de kendi katılım portallarını geliştirmeleridir. Bu portallar liderlik, adaylık ve politikalar konusunda karar alma, yerel gruplar yaratma ve katılma, harekete bağlıta bulunma, kampanya materyallerine erişme ve gelecekteki adaylarla aktivistlerin online tartışmalara katılması gibi amaçlara hizmet etmektedir⁴¹.

Elektronik siyasi partilere farklı yazarlar tarafından siber partiler, anti-elitist siber partiler, ağ partileri, dijital partiler gibi isimler de verilmektedir⁴². Bir görüşe göre de elektronik siyasi partiler, platform partileri ve ağ partileri olarak ikiye ayrılabilir. Platform partileri karizmatik bir lider tarafından yönetilen ve seçim rekabetine odaklanan partiler; ağ partileri, politik önerilerin ve parti içi konuların ağından kendisinden çıkmasına izin veren adem-i merkezi bir yapıda olan ideal partiler olarak tanımlanmaktadır⁴³. Bu yönüyle ağ partileri, platform partilerine göre daha kaliteli bir parti içi demokrasi sunmaktadır. Gerbaudo ise elektronik siyasi partileri platform partileri olarak değerlendirmektedir⁴⁴.

⁴¹ Gerbaudo (n 34) 105.

⁴² Gerbaudo, 'Are Digital Parties More Democratic Than Traditional Parties? Evaluating Podemos and Movimiento 5 Stelle's Online Decision Making Platforms' (2019) Party Politics <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354068819884878>> Date of Access: 19.06.2020.

⁴³ Marco Deseriis, 'Two Variants of The Digital Party: The Platform Party And The Networked Party' (2020) 13/1 PACO 896-917.

⁴⁴ Ibid 898.

Dünyada örnekleri henüz az olsa da gelecekte bu tip oluşumların sayısının artacağına şüphe yoktur. Bununla birlikte geleneksel siyasi partiler de etkinliklerini sürdürmektedir. Özellikle seçim kampanyalarının yürütülmesinde internet önemli bir alan olarak kullanılmaktadır. Elektronik siyasi partilerde dijital teknolojiler parti içi demokrasinin biçimleriyle doğrudan ilgilidir. Teknolojinin siyasi partiler için yarattığı yeni olanaklar ise; yeni bilgi alışverişine yardımcı olmak; kamusal tartışmaların coğrafi kapsamını genişletmek; hiyerarşiye meydan okumayı kolaylaştırmak; bireysel veya küçük grup girişimlerine yardımcı olarak kartopu etkisi yaratmak; bağlantı kurmak; belirli bir zamanda fiziksel olarak yapılacak eylemleri organize etmek; üyelik, oy verme gibi prosedürleri basitleştirmek olarak sıralanabilir⁴⁵. Ancak oy vermenin dijital alana taşınması özellikle oyun kişiselliği bağlamında tartışma yaratma potansiyeline sahiptir⁴⁶.

Belirtmek gerekir ki dijital teknolojilerde yaşanan dönüşümün sonucunda siyasi partilere gerek kalıp kalmadığı ise ayrı bir tartışmanın konusu olarak gündeme gelebilir. Çünkü siyasi partilerin ortaya çıkışı yukarıda belirtildiği üzere belirli toplumsal sınıfların temsili üzerinde olmuştur. Günümüzde ise sınıf esaslı taleplerin önemini yitirdiği iddia edilmektedir. Manuel Castells'e göre, tüm organizasyonların kendilerini ağ mantığına göre dönüştürerek piramit benzeri hiyerarşilerin ötesine geçmesi olarak tanımlanan "ağ toplumu", hiyerarşik bir yapı arz eden siyasi partilere uygun düşen bir durum değildir⁴⁷.

Teknolojik gelişmelere ihtiyatla yaklaşılmasını savunan bir görüşe göre ise içinden geçmekte olduğumuz pandemi süreci farklı şekilde kampanya yapabileceğimizi göstermektedir. Bu süreçte birçok faaliyet dijital alana taşınmıştır. Bu durum özellikle katılım sorunu yaşayan partiler için katılımı çoğaltma imkanları yaratma potansiyelini göstermiştir. Fakat unutmamak gerekir ki hiçbir teknolojik distopyada işleyen bir demokrasi yoktur. Hepsi en azından otoriter rejimleri anlatmaktadır. Çünkü demokrasi temasla var olan bir olgudur ve siyasi aktivizm de fiziksel birliktelik gerektirir. Bu yüzden geleneksel partiler ve kurumlarla, kişiselleşmiş dijital dünyalar karşı karşıya gelmektedir. Yeni potansiyelleri göz ardı etmemekle birlikte aynı zamanda bu teknolojilere ilişkin riskleri de göz ardı etmemek gerekir⁴⁸.

Ancak yine de dijital dönüşümün dinamikleri, hem dijital alanda oluşan yeni partilere yer açmakta hem de geleneksel siyasi partileri dönüştürmektedir. Bu bağlamda dünyada yeni yeni ortaya çıkan ve etkisini giderek artıran elektronik siyasi parti diyebileceğimiz organizasyonlara değinmek yerinde olacaktır.

⁴⁵ Chloé Morin, Daniel Perron, À Quoi Servent Encore Les Partis Politiques? La Perception Des Français (Fondation Jean Jaurès Éditions 2020) 24.

⁴⁶ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt I* (Ekin Basım Yayın Dağıtım 2020) 741.

⁴⁷ Gerbaudo (n 34) 23.

⁴⁸ Morin, Perron (n 45) 25.

B. Dünyadan Elektronik Siyasi Parti Örnekleri

1. Pirate Party (Korsan Parti)

Pirate Party (Korsan Parti) ilk olarak 2006 yılında İsveç'te girişimci ve eski liberal politikacı Rick Falkvinge tarafından kurulmuştur⁴⁹. İlegal bir veri paylaşımı sitesi olan *Pirate Bay* çalışanları tarafından kurulan parti kısa sürede 43 ülkeye yayılmıştır⁵⁰. *Korsan Parti*, teknoloji kullanımının temel bir insan hakkı olduğunu savunan bir oluşumdur. Partinin sloganı ise kuruluş amacıyla paralel olarak “özgürlük, demokrasi ve paylaşım”dır⁵¹. Kuruluş ilkelerinde bu durum;

“İnsanlık tarihine özgü bir zamanda yaşıyoruz. Daha önce hiç bu kadar çok kişinin birbirleriyle bu kadar kolay iletişim kurma imkânı olmadı. Daha önce hiç bu kadar çok kişinin bu kadar bilgiye erişimi olmadı. Bilginin yayılması daha önce hiç bu kadar hızlı, teknik, kültürel ve ekonomik gelişmelere katkıda bulunmadığı gibi, katılım ve demokrasi için yeni önkoşullar ve olanaklar için de açılmamıştır”⁵².

şeklinde ifade edilmektedir.

Korsan Parti ve takipçileri daha esnek, klasik siyasal kurumlara nazaran daha şeffaf yapılar olduklarını ve parti politikalarıyla önceki siyasal kurumlardan sert bir şekilde farklılaştıklarını öne sürmektedirler⁵³. *Korsan Parti*, dijital demokrasi ile temsili demokrasi arasında kendini konumlandırmaktadır. Bu durum *Akışkan Demokrasi (Liquid Democracy)* olarak adlandırılır. Akışkan demokrasi; doğrudan demokratik katılım ile esnek temsili birleştiren bir karar alma şekli olarak ifade edilmektedir. Akışkan demokraside siyasi topluluğun üyeleri; tüm politika konularına doğrudan oy verebilir, oylarını tüm politika meseleleri adına oy kullanmaları için bir temsilciye devredebilir, devir yoluyla aldığı oyları başka bir temsilciye devredebilir ve diğerine devretmiş olduğu oy hakkını istediği zaman sonlandırabilir⁵⁴. Dolayısıyla akışkan demokrasi, yurttaşların kendilerini tüm konularda doğrudan ifade etme imkanlarını istediği zaman kullanabilmelerine imkan sağlar. Bu yönüyle doğrudan demokrasiye yaklaşır. Yurttaşların seçtikleri kişiler tarafından alınan kararlara güvenmesi yönüyle de temsili demokrasiye dönüşen bir hal almaktadır⁵⁵.

⁴⁹ Gerbaudo (n 34) 8.

⁵⁰ Christian Blum, Christina Isabel Zuber, ‘Liquid Democracy: Potentials, Problems and Perspectives’ (2016) 24/2 The Journal of Political Philosophy 162.

⁵¹ Jérémy Laviers, ‘Un Renouveau du Système Représentatif ? Les Partis Pirates’, in Philippe Ségur, Sarah Périé-Frey (eds) *L’Internet & La Démocratie Numérique* (Presses Universitaires de Perpignan 2016) 174.

⁵² Pirate Party Declaration of Principles, <https://en.wikisource.org/wiki/Pirate_Party_Declaration_of_Principles/4.0/1.0> Date of Access: 19.06.2020.

⁵³ Fabienne Greffet, Stéphanie Wojcik, ‘La citoyenneté numérique, Perspectives de recherche’ (2014) 184- 185/2 Réseaux 125, 139.

⁵⁴ Blum, Zuber (n 50) 165.

⁵⁵ Elisa Lewis, Romain Slitine, *Le coup d’État citoyen: Ces initiatives qui réinventent la démocratie* (Éditions La Découverte 2016) 55.

Parti içindeki karar süreçleri ve tercihler *LiquidFeedback* adı verilen bir yazılım aracılığıyla yürütülmektedir. Parti üyeleri yukarıda belirtilen yetkileri bu yazılım aracılığıyla kullanmaktadır. Yazılımla ilgili olarak yürütülen en büyük tartışma dijital oyların güvenilirliği ve gizliliği hakkındadır⁵⁶. *Korsan Parti*'yi dijital partiler arasında önemli kılan bir diğer özelliği ise kamusal ve özel verilerin işlenmesi, yurttaşların fişlenmesi ve ağ tarafsızlığı gibi konularda bir tartışma başlatmayı hedeflemesidir⁵⁷. Söz konusu talepler, bireylerin özellikle teknoloji şirketleri ve devletle olan ilişkilerinde bir değişimi ifade eder. Bu talepler sonucunda; mahremiyet hakkı; online ifade özgürlüğü hakkı; diğer internet kullanıcılarıyla serbestçe değişim yapma hakkı; kendi verileri üzerinde kontrol sahibi olma hakkı; devlet bilgilerine ücretsiz erişim ve kamu kayıtlarında şeffaflık talebi; ücretsiz ya da ucuz bir internet bağlantısı gibi haklar gündeme gelmektedir. Özellikle mahremiyet hakkı, dijital kuruluşlar ve hükümetler tarafından yürütülen, ticari veya güvenlik amaçlı sürekli bir gözetim dünyasında vatandaşların savunmasız bırakılma algısına karşı mahremiyeti ifade etmektedir⁵⁸.

Korsan Parti'nin Fransa'da kurulan versiyonu olan *Parti Pirate*, 2009 yılında Fransa'da katıldığı ilk parlamento seçimlerinde %2,08 oy almıştır. Bu oran *Korsan Parti* oluşumunun ilk kayda değer başarısıdır. Parti'nin Çekya'daki oluşumu ise 2017 yılı yasama seçimlerinde %10'un üzerinde oy almış ve ülkenin en büyük üçüncü partisi olmuştur⁵⁹. Aynı sene İsveç Korsan Partisi %7,13 oy alarak İsveç meclisinde 2 sandalye almış ve Avrupa Parlamentosu'na girmeye hak kazanmıştır. Partinin en büyük başarısı ise 2016 yılında İzlanda'da ortaya çıkmıştır. *Korsan Parti*, İzlanda genel seçimlerinde %14.5 oy alarak en çok oy alan üçüncü parti olmuştur. İzlanda seçimlerinde sunulan seçim vaatleri arasında internete ve bilgiye erişimde tam özgürlük ve şeffaflık yer almaktadır.

Korsan partilerin mevcut olduğu ülkelerde anayasal ve yasal düzenlemeler incelendiğinde açıkça elektronik siyasi partilere izin veren bir düzenlenmeye rastlanmamaktadır. Örneğin Fransa'da yürürlükte olan 1958 Anayasası'nın 4. maddesi, siyasi partilerin serbestçe kurulup serbestçe faaliyette bulunabileceklerini ifade etmektedir. Bu düzenlemeye benzer şekilde siyasi partilere ilişkin konuları düzenleyen Fransız Siyasal Hayatın Finansmanına Dair Kanun'un 7. maddesi, siyasi parti ve organlarının kuruluş ve faaliyetlerini serbestçe yerine getirebileceklerini teyit etmektedir⁶⁰. İsveç'te ise anayasal metinlerde siyasi partilere ilişkin olarak bir

⁵⁶ Özgür Kurtuluş, 'Demokrasi Bir Yazılım Olabilir mi? LiquidFeedback ve DemocracyOS' in Nergiz Ercil Çağiltay (eds) *Bilişim ve Demokrasi Türkiye Bilişim Derneği 33. Ulusal Bilişim Kurultayı Bildiriler Kitabı* (Türkiye Bilişim Derneği 2016) 4.

⁵⁷ Fabienne Greffet, 'Partis politiques et démocratie numérique: une relation sous tensions', in Dominique Andolfatto, Alexandra Goujon (eds) *Les partis politiques, ateliers de la démocratie* (Editions de l'Université de Bruxelles 2016) 48.

⁵⁸ Gerbaudo (n 34) 56.

⁵⁹ Gerbaudo (n 34) 8.

⁶⁰ Kanun metni için bkz Loi n° 88-227 du 11 mars 1988 relative à la transparence financière de la vie politique. <<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000321646/2011-03-29/>>, Date of Access: 02.01.2021.

tanımlamaya rastlanmamaktadır. Bununla birlikte Seçim Kanunu'nun 2. Bölümü, siyasi partilerin yalnızca seçimlere katılma esaslarını düzenlemektedir. Burada dikkat çeken hususlardan biri partilerin tescil ile ilgili evrakları yazılı olarak vermek zorunda olmalarıdır⁶¹. Çekya'da ise Anayasa'nın 5. maddesi, siyasi partilerden temel demokratik ilkelere saygı göstererek özgürce kurulabilen ve birleşebilen, siyasi sistemin temel aktörleri olarak bahsetmektedir. Siyasi Partiler Kanunu'na göre de siyasi partiler, devletten bağımsız tüzel kişilikler olarak tanımlanmıştır⁶². İzlanda'da ise Anayasa'da siyasi partilere ilişkin bir tanım verilmemiştir. Siyasi partiler için özel bir kanun da öngörülmemiştir. Siyasi partilere ilişkin tanım İzlanda Parti Finansmanı Kanunu'nda yer almaktadır. Bu kanuna göre siyasi partiler; parlamento veya belediye seçimlerine katılan kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır⁶³. Tüm bu anayasal ve yasal düzenlemeler bakımından dikkat çekici husus ise katı bir siyasi parti tanımından kaçınılmasıdır. Bu bağlamda söz konusu ülkelerde siyasi parti kavramı, bir çerçeve kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünyada *Korsan Parti* hareketinin bir parçası olarak kurulan partiler demokrasinin kendisini de eleştirmekte ve demokratik yenilenme çağrısında bulunmaktadır. Korsan Partiler, *WikiLeaks*, *Anonymous* ve *Occupy Movement* gibi diğer aktörlerle birlikte, liberal devletin şeffaf olmayan yanlarını ve özgürlükler konusundaki geriye gidişi eleştiren bir hareket niteliğindedir. Bu bağlamda Korsan Partiler, hem işleyiş usulleri hem de geliştirdikleri politika fikirleri anlamında kendilerini ana akım siyasi kurumlara açık bir alternatif olarak sunmaktadır⁶⁴.

Korsan Parti hareketinin ülkemizde de bir kolu bulunmaktadır ama incelendiğinde bu oluşumun bir siyasi parti olarak değerlendirilemeyeceği açıktır. Hareketin Türkiye kolu kendisini; bilgi ve haberleşme özgürlüğü, gözetim, insan hakları, katılımcı demokrasi hakkı, kişisel verilerin korunması, özgür yazılım, özgür toplum, şeffaflık ve telif hakları gibi konularda çalışmalar yürüten bir hareket olarak tanımlamaktadır⁶⁵.

2. Democracia en Red (Arjantin)

Arjantin merkezli bir sivil toplum kuruluşu olan *Democracia en Red*⁶⁶, *DemocracyOS* adını verdiği bir uygulama aracılığıyla elektronik siyasi parti literatürüne katkı sunmaktadır. Bir siyasi partiye ait olmayan *DemocracyOS* uygulaması her katılımcının profil oluşturabildiği bir platform olarak kurgulanmıştır.

⁶¹ Swedish Elections Act, <<https://www.government.se/49150c/contentassets/4e2fdee5a8e342e88289496d34701aacc/the-elections-act-2005837>>, Erişim Tarihi: 02.01.2021.

⁶² Daniela Romée Piccio, 'Party Regulation in Europe: A Comparative Overview' (The Legal Regulation of Political Parties-Working Paper 18, March 2012) 14, <<http://www.partylaw.leidenuniv.nl/uploads/wp1812a.pdf>>, Erişim Tarihi: 04.01.2021.

⁶³ Piccio (n 62) 35.

⁶⁴ Bart Cammaerts, 'Pirates on the Liquid Shores of Liberal Democracy: Movement Frames of European Pirate Parties' (2015) 22/1 Journal of the European Institute for Communication and Culture 19, 33.

⁶⁵ Hareketin Türkiye kolu için bkz <<https://korsanparti.com>> Erişim Tarihi: 06.06.2020.

⁶⁶ Democracia en Red, <<https://democraciaenred.org>>, Erişim Tarihi: 06.06.2020.

2012 yılında yaratılan bu uygulama çeşitli siyasi partilere ve sivil toplum örgütlerine sunulmuş ancak istenilen ilgiyi uyandırmamıştır. Bunun üzerine uygulamayı oluşturanlar harekete geçerek *Partido de la Red* adında bir parti kurmuşlardır. Katıldıkları yerel seçimlerde % 1,2 oy alan bu parti, parlamentoda temsilden ziyade uygulamalarını geliştirmeye önem vermektedir. Uygulamaların başka parti ya da siyasi kuruluşlar tarafından da kullanılmasını hedefleyen organizasyon Tunus'ta yeni anayasa yapım süreci başta olmak üzere, İspanya, Estonya ve Polonya'da gerek siyasi gerek sivil toplum kuruluşları tarafından etkin olarak kullanılmıştır⁶⁷.

DemocracyOS uygulamasında kullanıcılar oy kullanarak gündem oluşturmakta ve yeterli oy alan konu tartışmaya açılmaktadır. Ayrıca parti parlamentoya temsilci göndermesi halinde tüm yurttaşların sesini parlamentoya taşıyacağını söylemektedir. Somut olarak, bir parti programına sahip olmayan bu oluşum, tek bir kural üzerine inşa edilmiştir. Bu kural da *DemocracyOS* platformunda yurttaşlar tarafından ifade edilen tercihlere göre sistematik olarak oy kullanmak ve seçmenlerinin doğrudan iradesini kalıcı olarak parlamentoya yansıtmaktır⁶⁸. Bu durum aslında emredici vekaletin parti tarafından benimsendiğini göstermektedir.

DemocracyOS, oy güvenliği konusunda *Blockchain* sisteminden aktif olarak faydalanmaktadır. Böylelikle oylar üzerinde manipülasyon yapılması önlenmektedir. Ancak bu durumun doğurduğu önemli bir sorun hangi kullanıcının ne yönde oy kullandığının bilinebilmesi, dolayısıyla gizli oy ilkesinin tehlikeye girmesidir. Bu şekilde oyların güvenliği sağlanırken, gizli oy ilkesi de zedelenmektedir. Bu durum *DemocracyOS* uygulamasının zayıf yönü olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁹.

Siyasi partilere ilişkin Arjantin'in anayasal ve yasal düzenlemelerine bakıldığında ise 1994 tarihli ulusal anayasal reform ile 38. maddede siyasi partilerin varlıklarının ve devlet desteğinin anayasal düzeyde ele alındığı görülmektedir⁷⁰. Yürürlükte olan 23.298/ 1985 Sayılı Siyasi Partiler Hakkında Organik Kanun ise konuya ilişkin en temel kanun olarak karşımıza çıkmaktadır. Anılan kanuna göre bir siyasi parti kuruluşunda, parti tüzüğü, parti adı, bir manifesto ve ilkeler beyannamesi ile parti tüzüğü ve yetkililerinin atama kararlarını sunmalıdır. Bu belgeleri tamamlaması suretiyle siyasi parti tüzel kişilik kazanmaktadır. Ayrıca her siyasi parti, yöneticileri ve iç organların seçimine ilişkin kurallarını belirlemeli ve bu minvalde seçimlerini gerçekleştirmelidir. Son olarak ise ilgili siyasi parti ülkede kayıtlı seçmenlerin

⁶⁷ Kurtuluş (n 56) 5.

⁶⁸ Lewis, Slitine (n 55) 50.

⁶⁹ Kurtuluş (n 56) 6.

⁷⁰ Anayasa metni için bkz. Argentina's Constitution of 1853, Reinstated in 1983, with Amendments through 1994, <https://www.constituteproject.org/constitution/Argentina_1994.pdf?lang=en> Erişim Tarihi: 04.01.2021.

toplam sayısının binde dördünden (4 %) fazla seçmenin bağlılığını kanıtlamalıdır⁷¹. Dolayısıyla Arjantin özelinde de açıkça elektronik partilere izin veren bir düzenlemenin mevcut olmadığı, ancak katı ifadelerle bir siyasi parti tanımının da bulunmadığı görülmektedir.

3. Italia a 5 Stelle (İtalya)

Elektronik siyasi partiler konusunda değinilmesi gereken bir diğer örnek İtalya’da ortaya çıkmıştır. 2009 yılında komedyen Beppe Grillo ve online stratejiler oluşturan bir danışmanlık şirketinin sahibi olan Gianroberto Casaleggio tarafından kurulan *Italia a 5 Stelle (Five Star Italy)* adındaki bu oluşum İtalyan politik sistemindeki yozlaşmayla mücadeleyi, şeffaflığı ve doğrudan demokrasiyi hedeflemektedir⁷². Hareketin amacı, doğrudan demokrasi araçlarını kurumlar nezdinde etkin kılmak ve seçmenlerle seçilmiş temsilcileri arasındaki ilişkiyi şeffaf ve sürekli bir hale dönüştürmek olarak belirtilmektedir⁷³. Bu hareket ilk defa 2012 yerel seçimleri ile İtalyan siyasetine girmiş, 2013 yılında girdiği ilk genel seçimde ülke çapında destek bulmuş ve yaklaşık %25 oy almıştır. Bu seçimde 150’den fazla milletvekili ile İtalyan Parlamentosu’na giren hareket artık sistemde yer alan iki ana partiden biri olarak kabul edilmektedir⁷⁴.

İtalyan toplumunda ilgili dönemde var olan parti karşıtı duyarlılık ve seçmenlerin hoşnutsuzluğundan faydalanarak kurulan hareket, doğrudan demokrasi ve online katılım konularına oldukça önem vermektedir⁷⁵. Bu bağlamda parti, *Rousseau* adında bir program kullanmaktadır. Bu program hareketin ‘*dijital kalbini*’ oluşturmaktadır. Parti üyeleri bu uygulama sayesinde, iç ve dış faaliyetleri ile ilgili çeşitli konular hakkında tartışabilmekte ve online olarak oy kullanabilmektedir. Uygulamada parti içi referandum ve tartışmaların yanı sıra parlamento ve yerel seçim adaylarını belirlemek için de online seçimler düzenlenmektedir⁷⁶. Özellikle bu doğrultuda parti üyelerinin milletvekillerini “*yönlendirme gücü*”ne sahip olduğu ve vekillerin aslında yalnızca birer “*sözcü*” olmaları sebebiyle parti ve siyasi kararlarda doğrudan söz hakkına sahip bulunduğu bir anlayış mevcuttur⁷⁷. Ayrıca uygulamada parti üyelerinin ve

⁷¹ Cristian Altavilla, ‘New Political Parties and the Challenge of Institutionalization in Argentine Party System: An Analysis of Propuesta Republicana Party’ (44th ECPR Joint Session of Workshops, Workshop on Institutionalization and De-Institutionalization of Political Organization, 24- 28 April 2016) <<https://ecpr.eu/Filestore/paperproposal/2ff4ba89-42b6-4e3c-9cd5-97bcdc58898e.pdf>> Erişim Tarihi: 04.01.2020.

⁷² Cecilia Biancalana, ‘Internet as a Tool of Disintermediation: The Case of the Five Star Movement (Italy)’ (*European Consortium for Political Research*, 10- 13 July 2016) <<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/44240878-8a38-404c-99c2-ccc904378ac9.pdf>> Erişim Tarihi: 01.08.2020; Nina Hall, ‘Reviews: Media’ (2019) 34/5 *International Sociology Reviews* 624-|

⁷³ Gerbaudo, (n 42) 3.

⁷⁴ Biancalana (n 72).

⁷⁵ Ibid; Liza Lanzone, Dwayne Woods, ‘Riding the Populist Web: Contextualizing the Five Star Movement (M5S) in Italy’ (2015) 3/2 *Politics and Governance* 54, 54.

⁷⁶ Gerbaudo, (n 42) 3.

⁷⁷ Biancalana (n 72).

temsilcilerinin öneri verebilmeleri için çeşitli modüller vardır. Bunlardan bazılarında partinin milletvekilleri bir yasa tasarısını katılımcıların görüşlerine sunarken, bir başka modülde de parti üyeleri doğrudan parlamentoya gidebilecek bir yasa önerisi yapabilmektedir. Bu teklifler yayınlanmalarından itibaren 60 gün boyunca yoruma ve itiraza açıktır. Teklifler, hareketin programıyla çelişmemek, parti tüzüğü ve İtalyan Anayasası ile uyumlu olmak ve gerçekçi bir bütçe tahminine sahip olmak da dahil olmak üzere bir dizi kritere uymak zorundadır. Teklifler dönemsel olarak oylanır ve bunun sonucunda onaylanırsa parti temsilcileri açısından bağlayıcı hale gelir⁷⁸. Bu bağlamda zaten hareket, seçilen temsilciler için “*Parlamento’daki vatandaşlar*” deyimini kullanmaktadır ve partinin tüm ana faaliyetleri kendi internet sitelerinde yürütülmektedir⁷⁹.

Rousseau uygulaması üzerinden partiye kayıtlı üye sayısı 150 bin civarı bir rakama ulaşmışken 2017 yılında üyelerin kişisel bilgilerinin sızmasına sebep olan bir hacker saldırısından sonra üye sayısında düşüş başlamıştır. Bu olayın ardından yaşanan düşüşte, İtalyan Veri Koruma Otoritesi’nin parti üyelerinin üyeliklerini devam ettirebilmeleri için yeni bir veri koruma politikasını kabul etmeye zorlamasının da etkisi vardır⁸⁰. Ancak bütün bu zorluklara rağmen hareket, İtalya siyasetinde de etkin bir yer edinmeyi başarmıştır. Hareket şu an İtalya’daki en büyük partidir ve ulusal hükümeti yönetmektedir⁸¹.

İtalya’da anayasal ve yasal düzenlemelere baktığımızda siyasal partilerin oldukça esnek bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. İtalyan Anayasası’nın 49. maddesi, “*Tüm yurttaşlar; demokratik süreçler yoluyla ulusal politikaların belirlenmesine katkıda bulunmak için partilerde özgürce örgütlenme hakkına sahiptir*” şeklindedir. Bu hüküm siyasal partiler için bir tanım getirmemekte ve onlara bir sınır çizmemektedir⁸². İtalyan Anayasası’nın siyasal partilere ilişkin olarak getirdiği bu maddenin formüle edilme şeklinin siyasal partilere herhangi bir yasal düzenleme getirmekten kaçındığı konusunda İtalyan anayasa hukukçuları arasında görüş birliği mevcuttur ve bu nedenle İtalya’da siyasal partiler, hukuki statüsü veya kişiliği olmayan özel gönüllü dernekler olarak kabul edilmektedir⁸³. Ayrıca İtalya’da ayrı bir siyasal partiler kanunu da mevcut değildir. İtalya’daki bu hukuki düzenlemeler elektronik siyasal partilerin ortaya çıkmasını kolaylaştıran bir durum olarak görülebilir.

⁷⁸ Gerbaudo, (n 42) 3.

⁷⁹ Biancalana (n 72).

⁸⁰ Gerbaudo, (n 42) 6.

⁸¹ Gerbaudo (n 34) 5.

⁸² Yalnızca Anayasa’nın geçici ve son hükümlerinde faşist partilerin kurulması yasaklanmıştır. Piccio (n 61) 39.

⁸³ Ibid 39-40.

4. Podemos Hareketi (İspanya)

Podemos hareketi İspanya’da 2014 yılında kurulmuştur. Hareketin kurucuları arasında, *Izquierda Anticapitalista* partisinin liderleri, genç üniversiteliler ve sivil toplum temsilcileri yer almaktadır. Tepkileri eyleme dönüştürmeyi amaçlayan bu oluşum kurulduktan sonraki yirmi gün içinde yüz bin üye sayısına ulaşmış ve üye sayısı olarak İspanya’nın en büyük üçüncü partisi haline gelmiştir⁸⁴. Kuruluşunun ilk yılında *Podemos*, Avrupa Birliği Parlamentosu seçimlerinde İspanya genelinde %8 oy olarak beş temsilciyi AB Parlamentosu’na göndermiştir. Bunun neticesinde *Podemos* başarılı bir elektronik parti uygulaması olarak kabul edilse de hareketi hibrid bir oluşum olarak adlandıran görüşler de mevcuttur⁸⁵. 2015 yılında yapılan yerel yönetim seçimlerinde Barselona ve Madrid’de, *Podemos*’un desteklediği listeler tarafından desteklenen iki kadın aday, Ada Colau ve Manuela Carmena belediye başkanı seçilmiştir. *Podemos* ile ittifak halinde olduğu *Izquierda* partisi Haziran 2016’daki parlamento seçimlerinde %21,1 oy alarak üçüncü parti olmuştur. Parti şu anda dışarıdan bir koalisyonu desteklemektedir⁸⁶.

Podemos, parti organlarına bakıldığında geleneksel siyasi partilere yakın bir yapı olarak da görünmektedir. Ancak, dijital teknolojiyi her seviyede kullanma konusunda diğer partilerden ayrılmaktadır. *Podemos* öncelikle sosyal medyayı, toplumu harekete geçirmek için bir araç olarak etkin bir şekilde kullanmış ve hızlı bir şekilde İspanya’nın *Twitter* ve *Facebook*’taki en popüler siyasi partisi olmuştur. Partinin kuruluşundan kısa bir süre sonra, 2014 yılında, parti üyelerinin öneri ve tartışmalara katılabilecekleri *Participa (Katılım)* adlı katılımcı portalı kurulmuştur. 2016 yılında Madrid Belediyesi tarafından geliştirilen *Plaza Podemos 2.0* adlı güncellenmiş sürümde ise bir tartışma yazılımı olan *Consul* kullanılmaktadır. Sistemin ikinci bileşeni ise oylama hizmeti sağlayan *Nvotes*’tur. Kasım 2018 itibarıyla, *Podemos*, bu platformlar sayesinde yaklaşık 500.000 kayıtlı online üyeye ulaşmıştır⁸⁷. Bu sistem, 2015 ve 2016 ulusal seçimleri için öneriler toplamak amacıyla kullanılmıştır. En az 100 oyla desteklenen tüm öneriler, partinin merkez organı olan *Consejo Ciudadano (Vatandaş Konseyi)* tarafından değerlendirilmiş ve seçilen teklifler üyelerin oylamasına sunulmuştur. Ancak, bu müzakere sürecine yalnızca 15.264 kişi katılmıştır. Bu sayı, *Podemos*’un o dönemki üye sayısının sadece % 4’üne denk düşmektedir⁸⁸.

Tabanın katılımını kolaylaştırmak açısından en umut verici girişim ise, *Iniciativas Ciudadanas Podemos (Podemos Vatandaş Girişimleri)* mekanizmasıdır. Bu girişim, üyelerin yeterli desteği toplarlarsa bağlayıcı hale gelen tekliflerde bulunmalarına olanak tanımaktadır. Bu girişimler daha fazla görünürlük sağlamak amacıyla katılım

⁸⁴ Lewis, Slitine (n 55) 28.

⁸⁵ Rodríguez-Teruel, Barberà (n 38).

⁸⁶ Gerbaudo (n 34) 11.

⁸⁷ Gerbaudo, (n 42) 5.

⁸⁸ Ibid 7.

portalının ana sayfasında yer almak için parti üyelerinin% 0,2'sinden destek almak zorundadır. Eğer bir girişim % 2 destek alırsa, tüm üyelere teklifin görüşüldüğünü duyuran bir e-posta gönderilmektedir. Bu aşamada teklifin, üyelerin % 10'unun veya yerel çevrelerin % 20'sinin desteğini almak için 3 aylık bir süresi bulunmaktadır. Bu orana ulaşan bir teklif özel bir çalışma grubunu tarafından 1 aylık bir geliştirme aşamasından geçer ve girişim sonunda tüm üyelerin referandumuna sunulur. Referandumda kabul edilen bir teklif parti için bağlayıcı olur. Ancak bu prosedürün yürürlüğe girmesinin ardından geçen 4 yılda henüz hiçbir girişim bu orana ulaşarak bağlayıcı hale gelememiştir⁸⁹.

Görüldüğü gibi birçok farklı imkan sağlayan bu uygulamalarla parti politikaları ve parti yönetiminin seçimi gibi kararlar, geleneksel partilerde olan fiziki toplantılar yerine yerine bu platform ve sunduğu araçlar üzerinden alınmaktadır. Bu bağlamda *Podemos*, bilgi iletişim teknolojilerini hem iç hem dış ilişkilerinde yeterince kullanmakta ve oldukça katılımcı bir profil sergilemektedir⁹⁰. Bu yönüyle *Podemos*, dijital kültürün ruhuna uygun, şeffaflık konusuna önem veren bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır⁹¹.

İspanya'da anayasal ve yasal düzenlemelere baktığımızda ilk olarak Anayasa'nın 6. maddesinin siyasi partileri tanımladığı görülmektedir. Madde "*Siyasi partiler; siyasal çoğulculuğun ifadesidir; halkın iradesinin oluşumuna ve ifade edilmesine katkıda bulunur ve siyasi katılım için temel bir araçtır. Anayasaya ve hukuka saygı gösterdikleri müddetçe oluşturulması ve faaliyetlerini yürütmeleri serbesttir. İç yapıları ve işleyişleri demokratik olmalıdır*"⁹² şeklindedir. Yasal düzenlemelere baktığımızda ise karşımıza Siyasi Partiler Kanunu çıkmaktadır. Özellikle Kanun'un 7. maddesi partilerin tüm üyelerinden oluşan bir genel kurula sahip olmalarını ve fesih de dahil olmak üzere önemli kararları bu kurulun alacağını hükme bağlamaktadır. Aynı madde partinin yönetim organlarının tüzükle belirleneceği ve bu organların serbest ve gizli oyla oluşturulacağı kuralını da getirmektedir. İspanya'da siyasi partilere ilişkin düzenlemeler diğer örnek verilen ülkelerle kıyaslandığında daha detaylı görünmektedir. Bu bağlamda *Podemos*'un, klasik siyasi parti profilinden çıkması zor olmakla birlikte, elektronik imkanları da etkin bir şekilde kullandığını belirtmek gerekmektedir.

5. Türkiye'de E-Parti Deneyimi

Elektronik siyasi parti konusunda Türkiye'de girişimler sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda değinilebilecek tek örnek Emrehan Halıcı başta olmak üzere, çeşitli meslek gruplarından oluşan kişiler tarafından kurulan *E-Parti* oluşumudur. Oluşumun internet sitesinden elde edilen bilgilere göre *E-Parti*, 2014 yılında bir siyasi parti

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Rodríguez-Teruel, Barberà (n 38).

⁹¹ Gerbaudo (n 34) 12.

⁹² Anayasa metni için bkz. Spanish Constitution, <<http://www.partylaw.leidenuniv.nl/party-law/>>, Erişim Tarihi: 04.01.2021.

olarak tescil edilmiştir. Parti, tüzüğünde diğer siyasi partilerden farklı olarak, merkez organları arasında Elektronik Meclislere yer vermiştir. Bununla birlikte İl ve İlçe E-Komisyonları da partinin taşra teşkilatında yer almıştır⁹³. Ancak Elektronik Meclisler partinin teşkilatlanması için yeterli sayılmamıştır. Çankaya İlçe Seçim Kurulu 28.07.2016 tarihinde, “*partinin tüm siyasi süreçleri elektronik ortama taşımaya hedefinden hareketle fiziksel örgütlenmeyi sadece Ankara il ve Çankaya ilçe üzerinden yapmasının, diğer il ve ilçelerde ikamet eden üyeler açısından uygun olmadığı, gerekli düzenlemeleri Yüksek Seçim Kurulu’nun 25.04.2013 ve 09.06.2013 tarihli genelgeleri uyarınca*” yapılması gerektiğini söz konusu partiye ilemiştir. Bunun üzerine E-Parti’nin gerekli teşkilatlanmayı sağlayamadığı gerekçesiyle 2016 yılında siyasi parti kimliğine son verilmiştir. Söz konusu oluşum *Elektronik Demokrasi Platformu* adı altında faaliyetlerini sürdürmektedir⁹⁴.

Bu noktada belirtilmelidir ki, 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu yapıldığı dönem itibarıyla doğaldır ki, fiziki binalar harici bir oluşumu tasarlamamıştı. Bu durumla ilgili olarak anılan kanunun 21. maddesi örnek verilebilir. Bu maddeye göre siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile il kongresi ve büyük kongre delegelerinin seçimlerinde seçim kurulları tarafından onaylanan listelerin ve toplantıya ilişkin diğer hususların “*kongrenin toplantı tarihinden yedi gün önce siyasi partinin ilgili teşkilatının bulunduğu binada asılmak suretiyle ilan*” edilmelidir. Dolayısıyla şayet E-Parti gibi dijital ortamdaki bir oluşumdan söz edildiğinde 21. maddedeki gibi bir seçimin yapılması da pek mümkün olamayacaktır. Öte yandan *Elektronik Demokrasi Platformu*, teknolojik gelişmeleri de dikkate alan bir siyasi partiler kanununun oluşturulmasıyla tekrar bir parti kimliği kazanmayı kendisine bir hedef olarak belirlemiştir. Şüphesiz bu yolda atılan adımlar, sadece platformun kendisi için değil, gelecekte kurulabilecek yeni elektronik siyasi partiler için de yeni fırsatlar doğuracaktır. Böylelikle siyasi partiler için dijital alan daha da genişlemiş olacaktır.

Sonuç

Siyasi partiler temsili demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarındandır. Dünya genelinde yaygın olan söz konusu temsili demokrasi ise teknolojinin yaygınlaşması neticesinde bir yönü ile doğrudan demokrasiye evrilmektedir. Bu bağlamda temsili demokrasinin eseri olan siyasi partiler de bu dönüşümden etkilenmektedir.

Geleneksel siyasi partiler şimdilik yalnızca seçmenlerle dış ilişkilerinde teknolojiden faydalanmaktadır. Ancak bu dönüşüm neticesinde günümüzde hem merkez karar yönetim mekanizmalarında (iç ilişkilerinde) hem de dış ilişkilerinde (özellikle seçmenle ilişkilerinde) teknolojiyi kullanan ve yeni bir siyasi parti türü

⁹³ Elektronik Demokrasi Partisi Tüzüğü, <<https://www.eparti.org/#/statics/tuzuk>> Erişim Tarihi: 20.06.2020.

⁹⁴ Çankaya İlçe Seçim Kurulu’nun ilgili yazısı ve “E- Parti’nin Geleceği” başlıklı 25.08.2016 tarihli yazı için bkz. <https://www.eparti.org/public/bulten-26082016.pdf>, Erişim Tarihi: 28.12.2020.

olan elektronik siyasi partilerin de doğuşu gerçekleşmektedir. Bunların yanı sıra her iki siyasi parti türünün özelliklerini de taşıyan *Podemos Hareketi* gibi ayrıksı örnekler de kendini göstermektedir.

Günümüz dünyasının en büyük dönüştürücü gücü olan ve pandemi süreci ile etkisini artıran teknoloji, görüldüğü üzere diğer birçok alan gibi siyasi parti mecrasını da değiştirmektedir. Bu bağlamda elektronik siyasi partiler yeni bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Elektronik siyasi partilerden en büyük beklenti, katılım imkanlarını artırması ve seçmenlerin seslerini duyurması konusunda yeni yöntemler sunmasıdır. Ancak ortaya çıkan bu yeni siyasi partilerin her zaman demokratik bir nitelik taşıyacağı konusuna ihtiyatlı yaklaşılması gerekmektedir. Bu yüzden elektronik siyasi partilerin, kısmen *Italia a 5 Stelle (Five Star Italy)* örneğinde olduğu gibi, lider sultasına girebileceği ihtimalini de göz ardı etmemek gerekir.

Elektronik siyasi partilerin mevcut olduğu ülkelerin mevzuatları incelendiğinde bu ülkelerin çoğunda siyasi partileri düzenleyen kanunların genelde çerçeve kanunlar olduğu görülmektedir. Bu çerçeve kanunlar kısa hukuki metinler olup siyasi partilere hâkim olması gereken genel ilkeleri ve tabi oldukları yasakları düzenlemekte, partilerin yönetimlerini ise partilerin tüzüklerine bırakmaktadır. Ayrıca bazı ülkelerin sadece siyasi partilerin finansmanı konusundaki kanunlarla yetindiği ve siyasi partileri düzenleyen kanunlar yapmaktan kaçındığı da görülmektedir. Dolayısıyla bu düzenlemeler siyasi partilerin dinamik yapılar olabilmeleri ve teknolojik imkanları karar alma süreçlerine entegre edebilmeleri sonucunu doğurmuştur. İncelediğimiz ülkelerden hiçbirinde elektronik siyasi partilerden bahseden bir düzenleme olmaması bu savımızı güçlendirmektedir.

Türkiye'deki duruma baktığımızda ise anayasal ve yasal düzenlemelerin oldukça detaylı olduğunu görmekteyiz. Anayasa'nın siyasi partileri düzenleyen 68 ve 69. maddeleri uzun ve kazuistik düzenlemelerdir. Aynı şekilde 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu da incelenen örneklere kıyasla son derece detaylı bir hukuki metindir. Kanunda yer alan düzenlemeler siyasi partilerin genel merkez teşkilatı, organları, il, ilçe, belde teşkilatlarını tanımlamakta ve bunların seçimlerinin ne şekilde yapılacağını; delege, aday belirleme süreçlerini dahi düzenlemektedir. Kuşkusuz bu tür düzenlemeler siyasi partilere elektronik karar alma sürecine entegre olma konusunda geniş bir hareket alanı vermekten uzaktır. Bu sebeple de ulusal bir elektronik siyasi parti girişimi olan *E-Parti*, siyasi partiler mevzuatının örgütlenme konusundaki kriterlerini sağlayamadığı için parti vasfını kaybetmiştir. Dolayısıyla teknolojinin hızla değiştirdiği dünyaya uyum sağlayabilmek adına, siyasi partiler ve ilgili diğer mevzuatın daha genel ve esnek bir yapı ile elektronik siyasi partilere devrilmek imkânı tanıyacak şekilde revize edilmesi teknolojinin dönüştürücü gücünü göz ardı etmemek bakımından yerinde olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: S.K.I.; Veri Toplama: S.K.I., A.I.; Veri Analizi /Yorumlama: S.K.I., A.I.; Yazı Taslağı: S.K.I.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: A.I.; Son Onay ve Sorumluluk: S.K.I., A.I.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Authors Contributions: Conception/Design of study: S.K.I.; Data Acquisition: S.K.I., A.I.; Data Analysis/Interpretation: S.K.I., A.I.; Drafting Manuscript: S.K.I.; Critical Revision of Manuscript: A.I.; Final Approval and Accountability: S.K.I., A.I.

Bibliyografya/Bibliography

Aliefendioğlu, Y, ‘Siyasi Partiler ve Sivil Toplum Örgütleri’ (1999) 16 Anayasa Yargısı Dergisi 95- 115.

Altavilla, C, ‘New Political Parties and the Challenge of Institutionalization in Argentine Party System: An Analysis of Propuesta Republicana Party’ (44th ECPR Joint Session of Workshops, Workshop on Institutionalization and De-Institutionalization of Political Organization, 24- 28 April 2016) <<https://ecpr.eu/Filestore/paperproposal/2ff4ba89-42b6-4e3c-9cd5-97bcde58898e.pdf>> Date of Access: 04.01.2020.

Argentina’s Constitution of 1853, Reinstated in 1983, with Amendments through 1994, <https://www.constituteproject.org/constitution/Argentina_1994.pdf?lang=en> Date of Access: 04.01.2021.

Aron, R, *Démocratie et totalitarisme* (Gallimard 1965).

Baldwin-Philippi, J, *Using Technology, Building Democracy* (Oxford University Press 2015).

Berkes, N, *Siyasi Partiler* (Yurt ve Dünya Yayınları 7 Sosyal Problemler Serisi 3 1946).

Biancalana, C, ‘Internet as a Tool of Disintermediation: The Case of the Five Star Movement (Italy)’ (*European Consortium for Political Research*, 10- 13 July 2016) < <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/44240878-8a38-404c-99c2-ccc904378ac9.pdf>> Date of Access: 01.08.2020.

Blum, C and Zuber, CI, ‘Liquid Democracy: Potentials, Problems and Perspectives’ (2016) 24/2 The Journal of Political Philosophy 162- 182.

Cammaerts, B, ‘Pirates on the Liquid Shores of Liberal Democracy: Movement Frames of European Pirate Parties’ (2015) 22/1 Journal of the European Institute for Communication and Culture 19- 36.

Cardon, D, *La démocratie Internet: Promesses et limites* (Éditions de Seuil 2010).

Democracia En Red, <<https://democraciaenred.org>> Date of Access: 06.06.2020.

Deseriis, M, ‘Two Variants of The Digital Party: The Platform Party And The Networked Party’ (2020) 13/1 PACO 896-917.

Dommett, K, Fitzpatrick J, Mosca L and Gerbaudo P, ‘Are digital parties the future of party organization? A symposium on The Digital Party: Political Organisation and Online Democracy by Paolo Gerbaudo’ (2020) Italian Political Science Review 1-14.

Durgun, S, ‘Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri’ in Yüksel Taşkın (eds), *Siyaset: Kavramlar Kurumlar Süreçler* (İletişim Yayınları 2016).

Duverger, M, ‘Political Party’ (Encyclopedia Britannica, 1 March 2019) < <https://www.britannica.com/topic/political-party/Mass-based-parties>> Date of Access: 19.06.2020.

Duverger, M, *Siyasi Partiler* (Çev Ergun Özbudun, Bilgi Yayınevi 1993).

- Elektronik Demokrasi Partisi Tüzüğü, <<https://www.eparti.org/#/statics/tuzuk>> Erişim Tarihi: 20.06.2020.
- Eroğul, C, *Devlet Nedir?* (Yordam Kitap 2014).
- Formisano, RP, *The Birth of Mass Political Parties: Michigan, 1827- 1861* (Princeton University Press 1971).
- Gerbaudo, P, 'Are Digital Parties More Democratic Than Traditional Parties? Evaluating Podemos and Movimento 5 Stelle's Online Decision Making Platforms' (2019) Party Politics <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354068819884878>> Date of Access: 19.06.2020.
- Gerbaudo, P, *The Digital Party: Political Organisation and Online Democracy* (Pluto Press 2019).
- Göktürk, G, 'Siyasal Partilerin Doğuşu: Tarihsel ve Toplumsal Kökenleri' (2016-2) 54 Sosyoloji Konferansları 245- 273.
- Gözler, K, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt I*, (Ekin Basım Yayın Dağıtım 2020).
- Graham, P, Stoll, T (eds), *Managing Democracy in Digital Age: Internet Regulation, Social Media Use and Online Civic Engagement* (Springer International Publishing 2018).
- Greffet, F and Wojcik S, 'La citoyenneté numérique, Perspectives de recherche' (2014) 184-185/2 Réseaux 125-159.
- Greffet, F, 'Partis politiques et démocratie numérique: une relation sous tensions' in Andolfatto D, Goujon A (eds), *Les partis politiques, ateliers de la démocratie* (Editions de l'Université de Bruxelles 2016).
- Hall, N, 'Reviews: Media' (2019) 34/5 International Sociology Reviews 624- 627.
- Işık, A, *Dijital Demokrasi* (Oniki Levha 2020).
- Işık, R, 'İngiliz İşçi Sendikalarının Siyasi Faaliyetleri' (1966) 17 Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi 105- 136.
- İba, Ş, *Siyasi Partiler ve Seçim Hukuku* (Seçkin 2019).
- Kama, S, 'Parlamentar Hükümet Sistemi Modeli Olarak Westminster Modeli: Britanya Örneği Üzerine Bir Deneme' (2016) 22/2 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 161- 201.
- Kapani, M, *Kamu Hürriyetleri* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1970).
- Kapani, M, *Politika Bilimine Giriş* (Bilgi Yayınevi, 2001).
- Korsan Parti, <<https://korsanparti.com>> Erişim Tarihi: 06.06.2020.
- Kurtuluş, Ö 'Demokrasi Bir Yazılım Olabilir mi? LiquidFeedback ve DemocracyOS' in Nergiz Ercil Çağiltay (eds) *Bilişim ve Demokrasi Türkiye Bilişim Derneği 33. Ulusal Bilişim Kurultayı Bildiriler Kitabı* (Türkiye Bilişim Derneği 2016) 1-7.
- Lanzone, L, Woods, D, 'Riding the Populist Web: Contextualizing the Five Star Movement (M5S) in Italy' (2015) 3/2 Politics and Governance 54- 64.
- Laviers, J, 'Un Renouveau du Système Représentatif? Les Partis Pirates', in Ségur P and Périé-Frey S (eds) *L'Internet & La Démocratie Numérique* (Presses Universitaires de Perpignan 2016).
- Lewis, E and Slitine R, *Le coup d'État citoyen: Ces initiatives qui réinventent la démocratie* (Éditions La Découverte 2016).
- Morin, C and Perron, D, *À quoi servent encore les partis politiques? La perception des Français* (Fondation Jean Jaurès Éditions 2020).
- Özbudun, E, *Siyasi Partiler* (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No 409 1977).

- Piccio, DR, 'Party Regulation in Europe: A Comparative Overview' (The Legal Regulation of Political Parties- Working Paper 18, March 2012) 14, <<http://www.partylaw.leidenuniv.nl/uploads/wp1812a.pdf>>, Date of Access: 04.01.2021.
- Pirate Party Declaration of Principles, <https://en.wikisource.org/wiki/Pirate_Party_Declaration_of_Principles/4.0/1.0> Date of Access: 19.06.2020.
- Rodriguez-Teruel, J and Barberà, O, 'War machine or party disintermediation? Podemos and the Organisational Consequences of Digital Tools for New Movement Parties' (Disintermediation: A Pattern of Party Change in New Parties? ECPR General Conference, 22-26 August 2018), <<https://ecpr.eu/Events/PaperDetails.aspx?PaperID=42732&EventID=115>> Date of Access: 21.06.2020.
- Roques-Bonnet, MC, *Le droit peut-il ignorer la révolution numérique?* (Michalon Éditions 2010).
- Spanish Constitution, <<http://www.partylaw.leidenuniv.nl/party-law>>, Date of Access: 04.01.2021.
- Swedish Elections Act, <<https://www.government.se/49150c/contentassets/4e2fdee5a8e342e88289496d34701aec/the-elections-act-2005837>>, Date of Access: 02.01.2021.
- Teziç, E, *100 Soruda Siyasi Partiler* (Gerçek Yayınevi 1976).
- Teziç, E, *Anayasa Hukuku* (Beta Yayınevi 2019).
- Tridimas, G, 'Democracy without Political Parties: The Case of Ancient Athens' (2019) 15/6 Journal of Institutional Economics 983- 998.
- Tufekci, Z, *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protests*, (Yale University Press 2017).
- Tunaya, TZ, *Türkiye'de Siyasi Partiler 1859- 1952* (Doğan Kardeş Yayınları 1952).
- Uygun, O, *Demokrasi: Tarihsel, Siyasal ve Felsefi Boyutlar* (On İki Levha Yayınları 2014).
- Vedel, G, *Manuel Elementaire de Droit Constitutionnel* (1949).
- Verdegem, P and D'heer E, 'Social Media Logic and Its Impact on Political Communication During Election Times', in Schwanholz J, Graham T, Stoll PT (eds) *Managing Democracy in Digital Age: Internet Regulation, Social Media Use and Online Civic Engagement* (Springer International Publishing 2018).